

Försvarsdepartementet
fo.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över remiss Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6)

Er beteckning: Fö2025/00151

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Jönköpings län ser positivt på föreslagna förändringar för att förstärka det civila försvaret.

Länsstyrelsen har följande synpunkter på utredningens bedömningar och förslag.

- Länsstyrelsen förordar utredningens "Alternativ 1" när det gäller vilken personal i krigsorganisationen som ska kunna beredskapsregistreras hos Pliktverket.
- Länsstyrelsen vill även förtydliga att Länsstyrelsen inte delar Jordbruksverkets och Livsmedelsverkets uppfattning att allmän tjänsteplikt bör användas för att säkerställa personalförsörjningen av veterinärpersonal vid höjd beredskap.
- Länsstyrelsen anser att behoven av personalförstärkning kopplat till förfogandelagstiftningen borde ha utretts inom ramen för utredningen.
- Länsstyrelsen tillstyrker att det införs skyldighet för bemanningsansvariga att anmäla ingångna och upphörda avtal med totalförsvarspliktiga till Pliktverket.
- Länsstyrelsen avstyrker förslaget i den del det avser civilområdeschefens roll vid tvistlösning av konkurrens om en totalförsvarspliktig.
- Länsstyrelsen tillstyrker förtydligandet av 6 kap. 2 § punkten 2 lag (1994:1809, TFP) om totalförsvarsplikt.
- Länsstyrelsen tillstyrker att det tydliggörs att ett avtal träffat med en medlem i en frivilligorganisation fortsätter att gälla även efter det att medlemmen eventuellt lämnar föreningen.

- Länsstyrelsen tillstyrker införandet av en ny fjärde punkt i 6 kap. 2 § TFP.
- Det bör övervägas om det behövs införas en tydligare reglering om att frivilliga enligt 6 kap. 2 § 4 omfattas av anställningsskydd i enlighet med 9 kap. TFP.
- Länsstyrelsen välkomnar att det i utredningen redogörs för det grundläggande innehållet i frivilligavtalen.
- Det är positivt att utredningen redogör för förutsättningarna att ingå vilande anställningsavtal.
- Det bör utredas hur personalbortfall pga. tjänstgöring inom totalförsvaret genom avtal ska kunna förutses av de ordinarie arbetsgivarna.

Avsnitt 18.9.3 Personalförstärkning i olika delar av det civila försvaret (s. 436)

Länsstyrelsen vill förtydliga att Länsstyrelsen, till skillnad från Jordbruksverket och Livsmedelsverket, anser att civilplikt bör användas för att säkerställa personalförsörjningen av veterinärpersonal vid höjd beredskap och inte allmän tjänsteplikt. Länsstyrelsen hänvisar i denna del till vad Länsstyrelsen anfört i remissvar över rapporten Reglering av veterinärpersonal m.m. vid höjd beredskap (ert ärendenummer LI2024/01748).

Avsnitt 18.17.4 Hur behoven av personalförstärkning kan tillgodoses

Utredningen lyfter att det kan finnas behov av personalförstärkning av vissa tillkommande uppgifter under höjd beredskap såsom exempelvis vid tillämpning av förfogandelagen samt att det inte finns någon analys av behoven för dessa områden bland annat då det är oklart hur dessa uppgifter ser ut.

Länsstyrelsen anser emellertid att behoven av personalförstärkning kopplat till förfogandelagstiftningen, trots vissa otydligheter, borde ha utretts inom ramen för utredningen. Länsstyrelserna utser ledamöter till lokala värderingsnämnder i länet. De lokala värderingsnämnderna har sedan som huvudsaklig uppgift att pröva ersättningsärenden enligt förfogandelagen under höjd beredskap. För att de lokala värderingsnämnderna ska kunna utföra sitt uppdrag på ett effektivt och ändamålsenligt sätt bör ledamöterna utbildas i fredstid. Ledamöterna, som förvisso utses av länsstyrelserna, är därefter knutna till en annan myndighet, den

lokala värderingsnämnden. Länsstyrelsen anser att förutsättningarna för att säkerställa behovet av ledamöter som är förordnade i lokal värderingsnämnd behöver utredas. Vidare behöver det utredas hur ledamöterna ska kunna ersättas för sitt uppdrag, såväl i fredstid som under höjd beredskap.

Avsnitt 19.3 Beredskapsregistrering i det civila försvaret

Länsstyrelsen välkomnar den pedagogiska genomgång av rättsläget som utredningen redovisar i detta avsnitt. Länsstyrelsen instämmer i stora delar i utredningens resonemang och anser att införandet av en tydlig terminologi kopplad till vad som medför faktiska rättsverkningar för den enskilde (krigsplacering) och vad som är en planeringsåtgärd (beredskapsregistrering) skulle bidra till att minska de missuppfattningar som förekommer för närvarande.

Länsstyrelsen avstyrker dock utredningens förslag att det enbart är tillkommande personal utifrån i en bemanningsansvarigs krigsorganisation som får beredskapsregistreras. Även om beredskapsregistrering i sig saknar rättsverkan så är den ett instrument för att redan i fredstid kunna få klarhet i var vissa personer, som är särskilt intressanta för flera krigsorganisationer, ska tjänstgöra vid höjd beredskap.

Länsstyrelsen tillstyrker istället Alternativ 1 (avsnitt 19.3.2.) där, utöver tillkommande avtalspersonal, även redan anställda nyckelpersoner får beredskapsregistreras. Med nyckelpersoner ska förstås dels arbetstagare som av arbetsgivaren fått särskild utbildning eller träning av lite längre omfattning för att bättre klara arbetsuppgifter i krigsorganisationen, dels ett fåtal redan kompetenta arbetstagare med särskilt viktiga nyckelfunktioner vid höjd beredskap som kräver en längre tids utbildning eller erfarenhet även om de inte särskilt utbildats eller tränats för uppgifterna hos arbetsgivaren. En motsvarande lösning har tillämpats förr och den skulle enligt Länsstyrelsens uppfattning innebära en ändamålsenlig avvägning.

Länsstyrelsen anser emellertid att all planering och kontroll av bemanning ska ske under fredstid för att inte belasta myndigheter och andra berörda parter när det råder höjd beredskap.

Avsnitt 19.3.1 Endast de som inte tillhör den ordinarie personalen bör beredskapsregistreras

Länsstyrelsen tillstyrker att det införs skyldighet för bemanningsansvariga att anmäla ingångna och upphörda avtal med totalförsvarspliktiga till Pliktverket. Att anmälan sker är en förutsättning för att det ska gå att minimera risken för att det ska föreligga konkurrerande behov avseende en och samma person.

Länsstyrelsen avstyrker dock utredningens förslag gällande civilområdeschefens roll i tvister mellan bemanningsansvariga gällande behov av en individ. Frågan gällande hur sådana konflikter ska lösas och vem som ska besluta i dessa tvister är viktig, men behöver utredas ytterligare. Det saknas bl.a. en analys av varför utredningen anser det lämpligt att peka ut en viss person, dvs. civilområdeschefen, som behörig att ytterst avgöra en konfliktsituation, istället för att t.ex. peka ut en ansvarig myndighet. Vidare behöver det övervägas hur situationer då det vid konfliktlösning föreligger jäv hos beslutande myndighet ska hanteras. Länsstyrelsen anser också att tvistelösningen ska regleras i lag och avstyrker således utredningens förslag att ingen författningsreglering behövs.

Avsnitt 20.4.1 Frivilligavtal som statliga myndigheter träffat enligt författning

Länsstyrelsen tillstyrker förtydligandet av 6 kap. 2 § punkten 2 lag TFP. Ändringen medför att det blir tydligt att den andra punkten endast avser avtal om frivillig tjänstgöring inom försvaret och mellan statliga myndigheter och medlemmar i de frivilliga försvarsorganisationerna, vilket enligt Länsstyrelsen är otydligt i gällande rätt.

Avsnitt 20.4.2 Frivilligförordningen och negativ föreningsfrihet

Länsstyrelsen tillstyrker tydliggörandet att ett avtal träffat med en medlem i en frivilligorganisation fortsätter att gälla även efter det att medlemmen eventuellt lämnar föreningen, och att tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § 2 TFP därför fortfarande föreligger.

Avsnitt 20.6.1 Allmänt

Länsstyrelsen tillstyrker införandet av en ny fjärde punkt i 6 kap. 2 § TFP. Länsstyrelsen ser ett stort värde i att ha möjligheten att ingå avtal om tjänstgöring även med andra personer än de som är medlemmar i en frivillig försvarsorganisation. Detta medför att nyckelpositioner inom krigsorganisationen kan bemannas snabbare och mer flexibelt. Det är enligt Länsstyrelsens uppfattning mycket oklart om denna möjlighet föreligger enligt nu gällande rätt.

Det bör emellertid övervägas om det behövs införas en tydligare reglering om att frivilliga enligt 6 kap. 2 § 4 verkligen omfattas av det anställningsskydd hos ordinarie arbetsgivare som framgår av 9 kap. TFP. Ett sådant skydd är av avgörande betydelse för att avtal enligt den fjärde punkten ska kunna ingås. Det är för Länsstyrelsen inte tydligt om utredningen anser att personer som skriver avtal enligt den fjärde punkten omfattas av skyddet enligt nu gällande rätt (jfr. avsnitt 11 s 235 och avsnitt 20.6.3 s 599 f.).

Avsnitt 20.6.2 Något om avtalens innehåll

Länsstyrelsen välkomnar att det i avsnittet redogörs för det grundläggande innehållet i frivilligavtalen. Genomgången underlättar avtalsskrivning, och torde också leda till en större likriktning av de avtal som ingås hos olika myndigheter.

Avsnitt 20.6.3 Särskilt om vilande anställnings- eller uppdragsavtal

Möjligheten att ingå vilande anställningsavtal är av stor vikt för Länsstyrelsen. Det är därför positivt att utredningen relativt ingående redogör för förutsättningarna att ingå sådana avtal.

Avsnitt 20.8.3 När den totalförsvarspliktige ingått flera avtal som omfattas av allmän tjänsteplikt

Det bör utredas hur personalbortfall pga. tjänstgöring inom totalförsvaret genom avtal ska kunna förutses av de ordinarie arbetsgivarna. När det gäller allmän tjänsteplikt genom avtal föreslår utredningen att avtalen ska anmälas till Pliktverket för registrering. Det finns emellertid, såvitt Länsstyrelsen har kunnat se, inget utförligare resonemang om hur avtalsspersoners ordinarie arbetsgivare ska bli medvetna om att anställda har ingått avtal med

en bemanningsansvarig. Detta gäller i synnerhet för de avtal som ingås med stöd av 6 kap. 2 § 4 TFP. I avsnitt 20.8.3 anges att de totalförsvarspliktiga som tecknat frivilligavtal i de allra flesta fall själva bör "ha säkerställt att det ordinarie arbetet inte är sådant att allmän tjänsteplikt på grund av en skyldighet att fullgöra anställnings- eller uppdragsavtal bör kunna bli aktuell." Någon ordning som säkerställer att ordinarie arbetsgivare får information om att ett avtal har ingåtts framgår emellertid inte. Enligt Länsstyrelsens bedömning innebär detta att en anställd kan ingå ett frivilligavtal med en bemanningsansvarig utan att den ordinarie arbetsgivaren över huvud taget har vetskap om det. Det är av stort intresse att olika verksamheter, även verksamheter som inte utgör samhällsviktig verksamhet, i största möjliga mån kan fortsätta fungera även vid höjd beredskap. Det är enligt Länsstyrelsens uppfattning rimligt att arbetsgivare ges möjlighet att planera för personalbortfall vid höjd beredskap. Det bör därför övervägas om det bör införas en ordning som medför att ordinarie arbetsgivare får information om ett avtal avseende en anställd har registrerats hos pliktverket. Det skulle enligt Länsstyrelsens uppfattning räcka med att arbetsgivaren får vetskap om att en viss arbetsgivare har beredskapsregistrerats. Uppgift om på vilken arbetsplats personen har registrerats kan ur sekretessynpunkt med fördel utelämnas.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Brittis Benzler med beredskapshandläggare David Andersson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också avdelningschef Anna Olsson, HR-chef Annika Skrikas och länsjurist Johan Nilsson medverkat.